

IDEER

FRA SLUMMEN I Bogotá klarte Emma Reyes å arbeide seg opp til å bli akseptert i de mest celebre kunstneriske sirkler i både Latin-Amerika og Europa. Nå er selvbiografien hennes, «The Book of

Emma Reyes. A Memoir in Correspondence» (Penguin Classics) tilgjengelig på engelsk og den kommer på norsk i mai, «Erindringens korrespondanse» oversatt av Signe Prøis, Cappelen Damm.

ERINDRINGENS KORRESPONDANSE

Da Emma Reyes (1919–2003) var ung, seint i tenårene, stjal hun nøklene til klosteret hun var fanget i, og løp barbeint ut i friheten.

D EMMA REYES

FREDRIK GIERTSEN
Litteraturviter og skribent

Emma Reyes var venneløs og uten familie (søsteren måtte hun etterlate hos nonnene), og hun kunne knapt lese- og skrivefør, men hun tok fatt på en strabasøs reise sørover til fots, som haikende og med tog. Men det skulle vise seg at hun ennå ikke hadde lagt alle av sitt livs tragedier bak seg, for da hun møtte en mann i Paraguay – et land som nyss hadde vært gjennom en forferdelig krig – og ble gravid, måtte hun oppleve at en bevæpnet bande tok livet av spedbarnet rett foran øynene hennes.

Det er vanskelig å se for seg at noen skal kunne reise seg etter en slik start på livet, men Emma dro videre til Buenos Aires, der hun begynte å male, og snart vant hun et stipend for å reise til Paris. Her fant hun seg til rette i et miljø bestående av latinamerikanske kunstnere i eksil, og hun ble en sentral figur – som en høyt elsket gudmor – for denne gruppen hjemløse.

HENNES EGET virke som maler brakte henne rundt til Italia, Israel, Mexico og USA, og etter hvert kunne hun telle storerheter som Jean-Paul Sartre, Elsa Morante og Diego Rivera som sine venner. Til slutt giftet hun seg og slo seg ned i Bordeaux, men selv om hun fortsatte å male, lot det helt store gjennombruddet vente på seg.

Hun var kjent for sitt ukulelige og omgjengelige vesen, men i tillegg var hun en ypperlig historieforteller. Det var mange som ble fjetret av hennes anekdoter fra oppveksten, og hun ble stadig oppfordret til å skrive dem ned. Den som til slutt lyktes med det var en av hennes eldste venner, historikeren og kritikeren Germán Arciniegas, som også var fra Colombia.

For Arciniegas hadde en idé: han ba henne gjenfortelle sin historie for ham i brevform. Men dette skulle ta lang tid, og først i 2012 – et knapt tiår etter forfatterens død – skulle de foreligge i bokform, da under tittelen *Memorias por Correspondencia*.

GRUNNEN TIL forsinkelsen var at det midt i prosessen hadde oppstått noe som hun oppfattet som et dypt tillitsbrudd. Hun hadde nemlig forlangt at disse brevene skulle holdes hemmelige så lenge som korrespondansen pågikk, men Arciniegas ble så begeistret under lesingen at han viste dem til selveste Gabriel García Márquez. Dessverre delte nobelprisvinneren fascinasjonen til de grader at han ikke kunne dy seg for å ta kontakt med forfatteren, noe som førte til en skrivepause på over 20 år. Men til slutt tok Emma Reyes opp pennen igjen, og resultatet ble et rystende verk om en oppvekst uten høvelig tilsyn, skrevet i den talentfulle amatørrens korthogde, men effektive språk. En ny klassiker innen latinamerikansk litteratur var skapt, dog for seint for at forfatteren selv skulle få nyte anerkjennelsen til fulle.

MEN DET STOPPET heller ikke der, for kvaliteten og suksessen til den spanske utgaven skulle bane vei for en oversettelse til engelsk. Da så *The Book of Emma Reyes* endelig forelå nå sist høst, kunne et større publikum få innblikk i denne uvanlige selvbiografien, bestående av 23 brev forfattet over en periode på nesten 30 år. Den starter rett på sak, med en temmelig usentimental beskrivelse av hverdagen til en liten jente som bor i et lite skur og leker i gjørma på søppeldyngne.

Skuret hadde kun ett rom og ingen vinduer, men hun delte det med sin storesøster, en gutt som viser seg å være hennes halvbror, og en kvinne som de kalte María. Dette var moren, men det var de ingen av dem som visste. Det første brevet ble skrevet i Paris i 1969, og åpner med en kort henvisning til general De Gaulles valgnederlag samme år.

DETTE HAR tydeligvis brakt fram et barndomsminne for Emma, om en leirfigur kalt «General Rebollo» barna hadde laget på søppelplassen hjemme i Bogotá, og det virker som om det var denne suveniren fra hukommelsen som satte hele skriveprosessen i gang. General Rebollo ble hyllet av barna som en stor leder, deretter tatt av dage og seremonielt begravet. «Vi fulgte etter», skriver Emma, «mens vi gråt som foreldreløse barn ... de som vokser opp under slike omstendigheter som våre, vet hva sult, kulde og død betyr.»

BREVENE ER skrevet fra et barns syns-

KUNSTNEREN: Emma Reyes' kunst utviklet seg fra den primitivistiske, indigenistiske stilen hun ble oppmuntret til å dyrke, til eksperimenter i abstraksjoner og geometriske mønstre på grensen mot det psykedeliske.

FOTO: OLGA LUCÍA JORDÁN/CAPPELEN DAMM.

punkt, og det er nettopp derfor de er så konkrete: både horisonten og framtida befinner seg alltid så nært, de er uoverskuelige enheter, det finnes ingenting utenfor. Allikevel ligger skrekken rett under når det beskrives hvordan halvbroren blir hentet

av en ukjent mann i en vogn, sannsynligvis for å bli plassert i et kloster, og hvordan María selv bryter opp og tar med seg søstrene – nå fins det også en liten bror – til en by «langt unna», hvor vi kan anta at hun har en elsker. I en kort periode nyter familien en

KUNSTNEREN Emma Reyes vokste opp som lutfattig og foreldreløs, innestengt i et kloster sammen med søsteren Helena. Hennes bok ble varmt omfavnet av nobelprisvinneren i litteratur, Gabriel García Márquez, skriver Cappelen Damm om utgivelsen til våren.

D TWITTER

Northug syk, og må stå over sprinten i NM. Håper inderlig jeg tar feil, men tipper vi ser starten på slutten av en gigantisk karriere. **Lars Tjørnås** @Tjaernas

DANSE FRA REYES

”
HUN VAR KJENT FOR SITT UKUELIGE OG OMGJENGELIGE VESEN, MEN I TILLEGG VAR HUN EN YPPERLIG HISTORIEFORTELLER

smule luksus, de får noen klær og bor i et hus med to etasjer, og en rekke nesten sjokkerte fotografiske opplevelser følger: hun ser sin første ku, sin første bil og hører musikk for første gang, og hun blir vitne til en stor brann som etter en fest leg-

ger halve landsbyen øde.

MEN DENNE TILVÆRELSEN fylt av fascinasjon og ignoranse skal ikke vare, for plutselig er María på farten igjen, og den-
ne gangen blir jentene etterlatt helt alene

på en togstasjon. Snart befinner også de seg i et kloster, og det skal være deres hjem for resten av oppveksten, men heller ikke her finner de dem omsorgen de trenger.

De holdes i virkeligheten som slaver med titimers arbeidsdager, enten de vasker, lager mat eller broderer, noe som er klosterets spesialitet.

Det er ingen som lærer barna verken å lese eller skrive, men de utvikler noe annet, nemlig innsikt i menneskets natur, både på godt og vondt. De lærer seg å manøvrere i dagliglivets farvann, å danne allianser og skaffe seg fordeler, gripe sjansen hvis den byr seg.

Det er knapt noe i denne historien som handler om livet utenfor, med få unntak heller ikke med ordene til den voksne forfatterens side, men når jenta oppdager nøkkelen, lar hun seg ikke be to ganger. Hun vender ryggen til alt, også til leseren, for uansett hvor mye vi blir etterlatt med ønske om å lese mer om hvordan Emma Reyes' eventyrlige tilværelse i frihet skulle arte seg, så slutter memoarene hennes så å si samtidig med at livet hennes begynner. Alt vi vet er at vi har fått ta del i noe helt usedvanlig, både i litterær og personlig forstand.

D WANDRUPS UTVALGTE

FREDRIK WANDRUP
fwa@dagbladet.no

Vill av Begeistring

TIDSSKRIFT: Etter tre år som redaktør forlater **Preben Jordal** *Vinduet*. Hans siste nummer har et cover som blir vanskelig å toppe. Jordal har brukt et foto av kulturminister **Linda Hofstad Helleland** som gratulerer **Cecilia Brækhus** med seieren over **Anne Sophie Mathis**, som ble knokket ut i andre runde i Oslo Spektrum.

Det fantastiske bildet er tatt av vår gamle kollega, den utmerkede kanonfotografen **Bjørn Delebekk**. Han var der for å fotografere boksing, men klarte uforvarende å gi et snapshot av norsk kulturpolitikk.

Det innholdsrike bladet er ellers mer fylt av kritikk enn begeistring. Her rettes svingslag i mange retninger, innledet med en venstre hook fulgt av en rett høyre fra **Finn Iunker**. Under tittelen «**Grønnsaksprosa**» forsøker han å legge Ole Robert Sunde i bakken for godt. Kjenner jeg Sunde rett, vil det neppe lykkes.

Øyvind Berg skriver at Hofstad Helleland beveger seg i «*autoritær retning*» og at hun angriper demokratiet. Men han legger til: «*Når jeg ser hva enkelte kolleger får seg til å produsere, tenker jeg: Vi har fått den kulturministeren vi fortjener.*»

D DIKTET

Redigert av: TOM STALSBERG
tst@dagbladet.no

FOTO: TOM MARTINSEN

Benkeplata,
et utsnitt av en skråstilt steinverden,
hentet inn på dette hvite,
vannrette kjøkkenet.

Hornblendegranitt,
saget og montert i vater.
Milliarder av år
glattpolert, beksvart
som skåret ut av et sort hull.

HALVARD FOYNES

Fra «*Ansiktet, håret, lyset i huden*»
(Gyldendal forlag 2018)